

В. А. Мельник,
*кандидат економічних наук, доцент кафедри
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

МІЖНАРОДНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОЖЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасній системі господарювання України зовнішні запозичення є важливою умовою не лише реалізації пріоритетних економічних проектів, а й основою стабільності розвитку країни. Міжнародні запозичення є складним та суперечливим процесом з точки зору їх впливу на економічне зростання та розвиток країни. З одного боку, міжнародний кредит сприяє прискоренню розвитку міжнародної інтеграції, розширенню обсягів міжнародної торгівлі, створює передумови для притоку іноземних інвестицій в країну, а також безпосередньо використовується для фінансування окремих проектів або цілих програм структурної перебудови економіки. З іншого боку, надмірне залучення міжнародних коштів, при їх малоефективному використанні, веде до накопичення та швидкого зростання обсягу зовнішнього боргу і як результат, може вимагати виплати значної частки національного доходу у вигляді відсотків, що може підірвати платоспроможність країни та впливати як чинник економічного спаду. Надзвичайно важливим є визначення економічних меж зростання заборгованості. Подолання такої межі фактично означає, що зовнішній борг досяг величини, з обслуговуванням якої економіка країни не справляється. В такій ситуації, при подальшому нарощуванні зовнішнього боргу, криза платоспроможності буде поглиблюватися, посилюватиметься дефіцит фінансових ресурсів в країні, що може привести до ще більшого зростання залежності від зарубіжних кредиторів.

В зв'язку з цим надзвичайно важливим є застосування показників для оцінки допустимих меж зовнішньої державної заборгованості та їх постійний моніторинг. Незважаючи на складність виконання в умовах зростання валютних курсів, але бажаним є вкладання коштів в реальний сектор економіки, термін окупності кредитних вкладень не повинен перевищувати термін, на який надано кредит, сукупний додатковий продукт суспільства повинен перевищувати вартість кредитних ресурсів. Однак просто використання показників не буде мати доцільності без посилення контролю в механізмі регулювання зовнішньої заборгованості України. В якості елементів такого механізмі доцільно розглядати законодавчо закріплені обмеження запозичень і заходи відповідальності за порушення цих обмежень, встановлення лімітів на залучення іноземних кредитів.

Зовнішня заборгованість країни стрімко зростає. Оскільки основні обсяги такої заборгованості були сформовані протягом 2014-2016 років, то за таких коротких період всесторонньо оцінити вплив зовнішніх запозичень на довгострокове економічне зростання достатньо складно. За інформацією Європейської рахункової палати за період з 2007-2015 роки кредити від міжнародних фінансових організацій (МФО) в Україні склали 3,4 млрд євро, при чому більша частка надавалася після Революції гідності [1]. За даними Мінфіну та представництва ЄС в Україні, об'єм наданої допомоги нашій державі МФО за роки незалежності – 44 млрд дол. США і понад 15,6 млрд євро. Трійка головних кредиторів України – МВФ, Європейська Комісія та Світовий банк. [2]. Поряд з цим, поточна оцінка впливу міжнародного кредитування на економічні зміни та зростанням в країні є більш негативною, ніж позитивною. Наразі зовнішні кредити не надають відчутного стимулюючого впливу розвитку економіки, що може свідчити, по-перше, про їх непродуктивне та неефективне використання, а, по-друге, що обсяги отриманих запозичень, особливо в приватному секторі, є значно меншими ніж потреби економіки у фінансових ресурсах. Наслідками боргового навантаження для економіки можуть стати зростання рівня оподаткування, відтік фінансових ресурсів з країни, тиск на процентні ставки в сторону їх підвищення, і як наслідок – ще більше скорочення приватних та державних інвестицій. Надмірний борг і криза платоспроможності можуть сприяти встановленню залежності країни від іноземних кредиторів, інтереси яких гіпотетично можуть не збігаються з національними інтересами. Очевидно, що без міжнародної допомоги проведення економічних реформ для модернізації та реформування економіки є майже неможливим завданням. З іншої сторони, зважаючи на поточний рівень добробуту значної більшості громадян, обсяги та реальні поточні результати освоєння коштів, питання доцільності залучення коштів та їх позитивного впливу на економічне зростання економіки країни є досить дискусійним. По-перше, міжнародна фінансова допомога не може не викликати залежності від зовнішніх надходжень і може принести більше шкоди, ніж користі, особливо в умовах високого рівня корупції, що є характерною рисою нашого життя. Сподівання на міжнародну підтримку, провокують ситуацію, в якій відсутня необхідність шукати власні шляхи розвитку галузей економіки, послідовно та наполегливо формувати та впроваджувати дієву економічну політику, залучати внутрішні економічні ресурси. Поки що складається враження, що держава направляє кошти не на вирішення самих проблем, а лише на ліквідацію, пом'якшення наслідків таких проблем, тому що при іншому розкладі можна втратити джерела фінансування, тобто зарубіжних донорів.

Слід зауважити, що міжнародна допомога надається Україні в різних формах та в рамках різноманітних міжнародних проектів. В світовій практиці міжнародна фінансова допомога може надаватися у вигляді кредитів, грантів,

отриманих як від однієї держави іншій (двостороння допомога розвитку), так і через міжнародні фінансові організації, насамперед Світовий банк. Найбільш розповсюдженими видами допомоги є пільгові кредити, гранти, технічна та консультативна допомога, а також цільове фінансування визначених проектів. Україна активно залучає всі види та форми допомоги.

Крім того, залучення коштів, наприклад в рамках конкретних державних інвестиційних проектів, не означає практичного освоєння коштів. Так, згідно з інформацією Мінфіну, з 7 проектів, які реалізуються спільними зусиллями України та міжнародних фінансових організацій, і які мали бути завершені в 2016 році, тільки два можна вважати виконаними. Ще за двома проектами вибірка коштів склала близько 35%, по іншим – менше 10%. З 8 інвестиційних програм, які повинні завершитися в 2017-му році, лише дві очікувано будуть успішними і одна – виконана на 50%. На даний момент йдуть переговори про продовження термінів декількох інвестиційних проектів. Так, ще при підготовці до Євро-2012 було отримано кредит в сумі 450 млн євро від Європейського банку реконструкції і розвитку на реконструкцію основних під'їзних доріг до Києва. В 2012 році було освоєно 79 млн євро, за наступні чотири – ще 90 млн євро, тобто всього 38% від суми. При цьому, за оцінками Укравтодору, потреби на проведення ремонтних робіт лише в 2017 році, складають 40 мільярдів гривень[1].

Безконтрольність в питаннях використання залучених коштів, відсутність прогресу в питаннях реформування державних фінансів на фоні значних обсягів корупції надзвичайно негативно впливають на інвестиційний клімат в країні, а фактично, на можливості економічного зростання в країні.

Список використаних джерел

1. Яхно У. Як Україна неефективно витрачає міжнародні кредити [Електронний ресурс] / У. Яхно // Газета «Лівий берег». – Режим доступу: https://ukr.lb.ua/economics/2017/02/20/359532_yak_ukraina_neefektivno_vitracha_ie.html
2. Калачова Г. Кому і скільки винна держава Україна [Електронний ресурс] / Г. Калачова, С. Аббасова // Економічна правда. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2016/03/mvf/>
3. Ткаленко С. Розвиток міжнародного банківського бізнесу в умовах глобалізації: злиття та поглинання / С.І. Ткаленко // Магістеріум. – 2009. – Вип. 35. – С. 44-46.